

XVI РЕДОВНО ГОДИШЊЕ САВЕТОВАЊЕ САВЕЗА УДРУЖЕЊА ЗА КРИВИЧНО ПРАВО И КРИМИНОЛОГИЈУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Савез удружења за кривично право и криминологију Југославије организовао је XVI редовно годишње саветовање које је одржано на Бледу 26, 27. и 28. октобра 1978. год. Саветовање је обухватило три тематска подручја:

- I КРИМИНАЛНА ПОЛИТИКА У САМОУПРАВНОМ СОЦИЈАЛИСТИЧКОМ ДРУШТВУ
- II ПРОБЛЕМИ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА СА СТАНОВИШТА ПРАКСЕ
- III ПРОБЛЕМИ ОБРАЗОВАЊА КАДРОВА ЗА ПОТРЕБЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Саветовање је отворио председник Савеза удружења за кривично право и криминологију др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине.

У оквиру првог тематског подручја главни реферат је подено др Љубо Бавцон, професор Правног факултета у Љубљани.

На почетку излагања проф. Бавцон је истакао да циљ Саветовања види, не у формулисању основних принципа криминалне политике социјалистичког самоуправног друштва, већ првенствено у разматрању како се ови принципи спроводе у пракси органа унутрашњих послова, јавног тужилаштва, судова, органа за извршавање кривичних санкција као и у опште политичкој и законодавној пракси. У анализи овога питања неопходно је нагласити сву сложеност реализовања основних принципа криминалне политике, што произилази и из чињенице да су поменути органи државне репресије, са једне стране, носиоци политичке власти, а са друге стране, гаранти поштовања човекових права и слобода, законитости, правне сигурности и демократије, истакао је др Љ. Бавцон. У вези са овим референт је нагласио да се заштита ових врхунских вредности може обезбедити само у условима када су они уопште прихваћене вредности датог друштвено-политичког система одакле се преносе на план криминалне политике. Такве могућности су у пуној мери присутне у нашем социјалистичком самоуправном систему у коме су, поред осталог, афирмисаче и две основне идеје, идеја о друштвено-економском и политичком положају радног човека као самоуправљача и идеја о друштвеном самоорганизовању, чиме се остварују услови за повлачење државе као посредника између човека и друштва у уређивању друштвених односа.

Истичући позитивне аспекте наше криминалне политике, проф. Бавцон се критички осврнуо на неке појаве етатистичког и бирократског карактера које се даљим развојем и афирмисањем прогресивних принципа наше криминалне политике морају превазићи. Као услов оства-

рења прогресивног, референт је подвукао, не заоштравање репресије и јачање државног апарата за спровођење репресије, већ даље кораке ка остварењу идеала о ослобађању човека кроз развој политичког система друштвеног самоуправљања. Систему самоуправљања морају бити страни државна репресија, насиље и застрашивање као методи у борби против криминалитета. Овај систем у пуној мери омогућава афирмисање идеје о друштвеној самозаштити, истакао је проф. Бавцон. Он је подвукао да идеја о друштвеној самозаштити живи у југословенској криминолошкој мисли већ дуго, и исправно указао да је та идеја „делила судбину“ идеје о развоју социјалистичког самоуправљања. У данашњим условима пуног замаха у развоју самоуправних односа ова идеја добија пун значај и актуелност. Референт даље наводи потребу бржег напредовања процеса претварања државног апарата у специјализоване јавне службе.

Говорећи о друштвеној самозаштити као антиподу државне репресије, др Љ. Бавцон је нагласио њен велики значај за криминалну политику. Када говори о препрекама остварењу идеје о друштвеној самозаштити он у први план ставља опасност од претеране институционализације и тиме потчињавања друштвене самозаштите органима државне репресије.

Посебан део излагања проф. Бавцон је посветио улози и значају органа правосуђа у спровођењу позитивних принципа криминалне политике. Он је нагласио потребу зависности ових органа од дугорочних развојних перспектива нашег социјалистичког самоуправног друштва и независности од свега што је тренутни интерес и израз дневно политичких и практицистичких директива произашлих из економских, политичких или других потешкоћа.

У току даљег излагања, а у вези питања о критеријумима и границама зоне кажњавања и криминалности као и питања декриминализације и депенализације, референт се критички осврнуо на поплаву прописа о прекршајима, привредним преступима па и кривичним делима.

Говорећи о политици кривичног гоњења, као сегменту криминалне политике, др Љ. Бавцон посебно подвлачи питање да ли органи кривичног гоњења виде своју функцију пре свега у заштити опште друштвених вредности или је бар толико значајна и њихова улога у заштити права и слобода нашег човека. У вези са тим он је подвукао речи друга Едварда Кардеља да су поједини наши органи понекад у заштити права и слобода човека превише пасивни, па чак и толерантни, када се ова права крше или оптерећују бирократизмом.

Посебан део излагања референт је посветио казненој политици, и истакао да је ова политика, глобално посматрано, адекватна и да се не могу прихватити приговори да је наша казнена политика неоправдано умерена.

Говорећи о политици извршења кривичних санкција проф. Бавцон је подвукао бројна отворена питања а као посебно значајно, указао на проблеме постепенадне помоћи бившим осуђеним лицима.

Др Жељко Хорватић, доцент Правног факултета Свеучилишта у Ријеци, у кореферату под називом „Појам криминалитета“ (криминолошки аспект) централно место даје проблему одређивања појма криминалитета у социјалистичком друштву, наглашавајући значај који се у томе погледу мора дати особеностима друштвено-економских односа који у нашем друштву почивају на самоуправном систему.

Посебан део излагања референт је посветио бројним чиниоцима који условљавају постојеће разлике у одређивању појма криминалитета уопште. Он је подвукао утицај који код овога питања имају различита идеолошка одређења.

Наводећи да се под појмом криминалитета првенствено схватају она понашања која одговарају опису бића неког кривичног дела, др Хорватић подвлачи питање да ли је криминалитет само оно што је у кривичним законима, и наводи понашања која нису кривична дела али су по оцени законодавца такве друштвене опасности да се за њих предвиђају санкције које су готово идентичне кривичним санкцијама.

Поћи од политичких, културних, социјалних, идеолошких и других прилика у одређеном друштву, значи утврдити друштвене узроке криминалитета и сходно томе одредити правце криминалне политике, нагласио је референт и додао да одговарајуће место у томе припада и истраживању индивидуалних фактора криминалитета. Одређујући појам криминалитета у социјалистичком самоуправном друштву (са криминолошког аспекта) др Хорватић је приступио излагању његових појавних облика, структуре и динамике, као и узрока.

У даљем излагању он се критички осврнуо на ставове појединих криминолога у социјалистичким земљама у којима се оспорава теза да је криминалитет законита и нужна појава и у социјалистичком друштву. Референт је, сасвим исправно, подвукао да социјализам, а пре свега самоуправни, пружа огромне могућности за превазилажење онога што погодује појави криминалитета, али да и у таквом друштву постоји низ противуречности, застарелих и других негативних односа, који се тек даљим напорима могу превазићи, што је процес који захтева време.

„Друштвена самозаштита и криминална политика“ била је тема у којој се као референт представио проф. др Јанез Печар, са Института за криминологију из Љубљане.

На почетку излагања др Печар је истакао да се друштвена самозаштита често упоређује са криминалном политиком, и покушао да одреди њихов међусобни однос полазећи од сличности и разлика. Говорећи о сличностима референт је, између осталог, навео да и друштвена самозаштита и криминална политика не траже решење у казненом праву већ пре свега ван њега; и за једну и за другу класична репресивна криминална политика неефикасна је у борби са девијантношћу; обе су средство владајуће класе у борби са ексцесивношћу која угрожава друштвено-политичко уређење које девијантности и раба; обе се ослањају на ширу јавност, и сл.

Говорећи о разликама, истакао је да се, под одређеним углом, криминална политика схвата као наука или струка, док је друштвена

самозаштита пре свега идеологија, политика и пракса заштите од опасности и угрожавања; ако друштвена самозаштита садржи идеје о томе кошта треба да ради у друштвено-политичком смислу сузбијања негативних појава и процеса, онда криминална политика обухвата (пре свега у оквиру казненог права) стручна упутства и норме о томе како то треба чинити, и сл.

Полазећи од изнетих сличности и разлика, проф. Печар је поставио питање могућности да се у нашим условима криминална политика укључује у концепт друштвене самозаштите, и дао позитиван одговор. У закључку излагања о овоме питању референт је указао на резолуције X Конгреса СКЈ и подвукао део у коме се говори да се криминална политика у оквиру друштвене самозаштите подруштљава а друштвена самозаштита треба све више да постаје саставни део целокупног сплета друштвених односа.

Посебан део излагања проф. Печар је посветио ограничавању и смањивању репресије и истакао какву улогу у томе имају друштвена самозаштита и криминална политика. Код овога питања је посебно указао да је нарочито друштвена самозаштита усмерена на смањење државне репресије, што се остварује кроз процес подруштљавања безбедносних делатности. Остварење овога процеса, исправно је указао др Печар, у директној је вези са јачањем самоуправљања.

Посебно је интересантан био онај део излагања референта у коме је дао критички осврт на још увек неадекватну примену науке и истраживачких делатности у политици сузбијања девијантности.

Говорећи о томе да је физичка принуда све мање присутна, он је указао да то не гарантује аутоматски и хуманизацију односа према девијантима. Основна опасност је у томе да се физичко насиље замени психичким.

У закључку излагања проф. Печар је истакао да криминалну политику и друштвену самозаштиту не треба одвајати једну од друге, већ их треба усклађивати и развијати ради заједничких циљева који су јасни.

Др Јован Павлица, судија Врховног суда Србије своје излагање посветио је Систему кажњивих радњи.

У почетку излагања је навео да су кажњиве радње у нашем правном систему сврстане у четири групације — дисциплинске кривице, прекршаји, привредни преступи и кривична дела, а затим се критички оспорио на критеријуме који су база за груписање кажњивих радњи а који често не пружају довољно основа за сврставање противправних понашања у категорију којој припадају.

У даљем излагању др Ј. Павлица се задржао на свакој од категорија кажњивих радњи, изнео њихове основне поставке и указао на нека питања која се у вези са тим постављају.

Тако, на пример, говорећи о дисциплинским кривицама подвукао је да код регулисања дисциплинске одговорности радника у удруженом раду радне заједнице и организације удруженог рада често различито поступају и да се у вези са тим намеће питање да ли принцип легали-

тета, који је и један од врхунских уставних принципа, важи и у погледу, дисциплинских кривица. У одговору на ово питање референт је указао на судску праксу која је ту сасвим одређена.

Посебан део излагања др Павлица је посветио проблематици разграничења дисциплинских кривица и других категорија кажњивих радњи и критички се осврнуо на неке појаве у пракси. Истовремено је као позитивне изнео примере како су тешкоће око разграничења превазиђене уношењем нових елемената, односно, допунама законских описа.

У излагању о прекршајима др Павлица је подвукао нека спорна питања и тешкоће у одређивању самога појма ове категорије кажњивих радњи. Говорећи о одговорности за прекршаје, референт је истакао као неприхватљив став да је сваки прекршај друштвено опасно понашање и указао на потребу разликовања друштвено штетног од друштвено опасног понашања, имајући у виду како се друштвена опасност схвата у кривичном праву. Као посебно значајно др Ј. Павлица је подвукао неприхватљиве ставове да се као заштитни објекат код прекршаја јављају само односи који нису од суштинског, виталног значаја за друштвено-политичке односе. У том смислу је указано на прекршајне одредбе у Закону о удруженом раду.

У закључку излагања о овој врсти кажњивих радњи изложио је које су тешкоће, а где није спорно питање разграничавања прекршаја од других кажњивих радњи.

Говорећи о привредним преступима др Павлица је истакао специфичности ове категорије кажњивих радњи, а затим указао на извесна питања код одређивања појма привредних преступа. Одређујући разлике између привредних преступа и осталих кажњивих радњи, референт се задржао на појединачној анализи општих и посебних елемената привредних преступа, и у вези са тим указао где су проблеми око разграничења а где то није актуелно.

Последњи део излагања др Ј. Павлица је посветио кривичним делима указујући на разлике и сличности са осталим кажњивим радњама.

На крају, сматрамо да треба подвући речи др Павлице да суштинска карактеристика која повезује све кажњиве радње у један систем представља јединство заштитног објекта, јер се свим кажњивим радњама нарушавају одређени друштвени односи, само у различитим облицима и са различитим интензитетом, а све санкције које се изричу имају заједнички циљ да допринесу очувању друштвених односа који су у интересу владајуће класе.

Иван Керн, заменик јавног тужиоца СР Хрватске, поднео је реферат на тему „Политика кривичног гоњења и јавно тужилаштво”.

Први део излагања референт је посветио питању постојања и стварања политике кривичног гоњења у нашем друштву. Пошто је указао да је наш оптужни систем у складу са принципима и правцем развоја нашег политичког система, изнео је мишљење да је најновија реформа кривичног законодавства донела пуно позитивног, али да у области кривичног гоњења остаје потреба за даљим озбиљним истраживањима и про-

менама које би се на томе заснивале. Питање коме у првом делу излагања референт даје централно место јесте, чиме је омеђено јавно тужилаштво у остваривању своје основне функције, где се налази и колики је простор у коме се ствара политика кривичног гоњења, којим путевима на њу делују различити друштвени интереси, какав је садржај, значај и домет тако створене политике у њеним реалним димензијама. У одговору на изнето, полазне основе су који све друштвени субјекти, поред јавног тужилаштва, учествују у стварању политике кривичног гоњења и какав је ефекат њиховог утицаја и — шта за политику кривичног гоњења значи свакодневно остваривање правних овлашћења датих јавном тужилаштву.

У вези са овим, он је централно место дао питању утицаја скупштина друштвено-политичких заједница на јавно тужилаштво, полазећи од уставних и законских одредби о јавном тужилаштву, и наводећи које су то области у којима се такав утицај огледа.

Пошто је изнео извесне опсаности које могу да произађу из утицаја скупштина на рад јавних тужилаштва, и подвукао да у четворогодишњем раздобљу (од последњих уставних реформи) у СР Хрватској није донет ни уочен ни један општи акт скупштине који је садржао норме о поступању јавног тужилаштва које су директно противне Уставу или законима, Иван Керн је истакао значај утицаја друштва, представљеног скупштином организованом на делегатском принципу, у борби против негативних појава.

Конципирање најадекватније политике кривичног гоњења претпоставља повезаност скупштина и јавних тужилаштва. Тај однос не сме да буде, нити га тако треба схватити, однос у коме је јавно тужилаштво „служавка” или свакодневни техничко-практички додатак у раду скупштинама, нагласио је И. Керн.

Посебан део излагања референт је посветио односу јавног тужилаштва и органа унутрашњих послова. Он је нагласио да тај однос не сме да буде заснован на формализму који би угрожавао ефикасност, али се мора водити рачуна да не дође до таквог повезивања које би доводило у питање аутономност овлашћења.

У закључку овога дела излагања референт је оценио као неприхватљиве ставове да јавно тужилаштво искључиво и потпуно независно остварује политику кривичног гоњења, те да је та независност, уз поштовање принципа легалитета у поступању, увек довољна гаранција квалитетног понашања у сузбијању криминалитета.

Посебан део излагања Иван Керн је посветио питању какав утицај реализација прваних овлашћења јавног тужиоца има на политику кривичног гоњења. Пошто је истакао нека питања која се у вези са овим постављају, нагласио је да креативно коришћење овлашћења која тужилаштво има значи добро функционисање у формалном кривичном поступку, од његовог почетка до правоснажне судске одлуке. Критички се осврнуо на извесне неуједначености које су присутне у раду јавних тужилаштва, о чему говоре поједини подаци.

Посебне делове излагања И. Керн је посветио питањима активности јавног тужилаштва у преткривичном поступку као и проблемима који су присутни у вези са питањем постојања основане сумње као претпоставке за покретање кривичног поступка.

На тему „Казнена политика судова у СФРЈ” референт је био др Драгољуб Атанацковић, професор Правног факултета у Београду.

Пошто је у уводном делу изнео неке ставове који казнену политику наших судова оцењују као благу, у даљем излагању се задржао на основним аргументима који се наводе како у прилог, тако и против благе казнене политике.

Посебан део референт је посветио оцени изнетих аргумената за и против благе казнене политике судова. Он истиче да се квалитет казнене политике не огледа у њеној благости, односно строгости, већ је суштина у томе да ли је казнена политика наших судова реална.

Када говори о слабостима казнене политике наших судова, др Атанацковић истиче стереотипан начин решавања савремених проблема борбе против криминалитета, недовољно коришћење широких могућности које су законима дате, зашта, као примере, наводи судску опомену и мере безбедности које се ретко изричу.

У закључку, референт наводи да се не може законодавцу пребацивати да није у току са захтевима савремене криминалне политике, већ да судска пракса нема довољно слуха да прихвати нове могућности које јој савремена научна достигнућа нуде.

После ових критичких оцена, проф. Атанацковић је посебан део излагања посветио предлозима који би омогућили излаз из овакве ситуације. Између осталог, говорио је о патреби напуштања рутинског решавања кривичних предмета, о нерешеним кадровским и организационим проблемима у нашим пенитенцијарним установама, о недостатку стручњака-вештака одређених профила, незадовољавајућим образложењима судских одлука о казни и, у вези са тиме, дао критеријуме који, по његовом мишљењу, судовима могу да користе као оријентација приликом одмеравања казне.

Последњи референт првога дана Саветовања био је дипломирани социјални радник Марко Пејовић, Управник затвора у Новом Саду, са интересантном темом „Политика извршења кривичних санкција и политика постпеналне активности”.

Говорећи о принципима који су уткани у извршење кривичних санкција, референт је истакао да су они логичан израз криминалне политике и класне идеологије. Марко Пејовић је указао да је положај осуђених лица у нашој социјалистичкој заједници потпуно промењен у односу на стање у бившој Југославији. Није у питању само измена услова извршења казне лишења слободе, премда је и то од примарног значаја, већ је свакако најзначајнија промена у односу према преступнику као човеку, истакао је М. Пејовић. Пошто је истакао позитивна обележја нашег система извршења кривичних санкција, указао је на постојеће проблеме који су кочница успешнијем спровођењу, и већој ефикасности, политике извршења кривичних санкција.

У вези са тиме, посебно је истакао проблем великих „мамутских”, казнено-поправних устачова, и тешкоће које одатле произилазе. То су, пре свега, тешкоће у организовању радне терапије, у уочавању индивидуалних манифестација осуђених лица и у опште њиховог понашања, што су полазне претпоставке за одређивање адекватног третмана осуђених лица.

Посебан део излагања референт је посветио тешкоћама у институционалном третману над повратницима, проблему стручног кадра за рад са повратницима, што су, такође значајна питања.

У наставку излагања М. Пејовић је говорио о сарадњи судова са установама за извршење казни, и указао на недовољно изграђену и институционализовану повезаност ових органа што, такође, ствара тешкоће. Није адекватна сарадња ни са структурама социјалне заштите и социјалног рада, што се нарочито испољава у тренутку када осуђени изађе на слободу. Политика постпенадне активности има пуно слабости од којих неке могу бити брже превазиђене, истакао је М. Пејовић и дао конкретне предлоге у том правцу. У вези са овим правилно је нагласио да је прихват бивших осуђених пресудан моменат и „крунска фаза” у укупном процесу ресоцијализације личности осуђеног.

Посебно је било интересантно излагање у вези са напорима који се чине у казнено-поправним установама како би се осуђена лица припремила и оспособила за живот на слободи. Референт је подвукао позитивна искуства у својеврсним облицима самоуправног потврђивања и испољавања личне и колективне одговорности из домена живота и рада у овим установама, што је посебно значајно за наше услове живота и рада на самоуправним основама. Образовање осуђених лица и неки аспекти система погодности, такође су били предмет излагања Марка Пејовића.

Не само актуелност и значај тематике којој је посвећен први дан Саветовања, већ и излагања референата по појединим темама, била су повод веома плодних дискусија. Поред научних радника из бројних научних установа у Југославији, у дискусији су учествовали и стручњаци чија је делатност везана за рад правосудних органа. Како је преко десет учесника Саветовања учествовало у дискусији, издавајмо као посебно интересантна излагања др Петра Кобеа, професора Правног факултета у Љубљани, др Вука Гоце Гучетића, Савезног јавног тужиоца, др Звонимира Шепаровића, професора Правног факултета у Загребу, Шпира Вуковића, заменика јавног тужиоца СР Србије, Боривоја Никшића, судије Савезног суда и др Фрање Бачића, професора Правног факултета у Загребу.

Проф. П. Кобе је своју дискусију ограничио на питања кривично правне репресије и превенције, на политику кривичног гоњења и казнену политику, као делове криминалне политике.

Говорећи о политици кривичног гоњења, др П. Кобе је нагласио да јавно тужилаштво добро користи овлашћења која има по Уставу и законима, али, да више пажње треба посветити селективности код одлу-

чивања која ће се девијантна понашања гонити, а где нема места кривичном гоњењу.

У излагању о казненој политици, указао је на појаве утицаја разних органа на казнену политику судова. Посебно се осврнуо на критике које су упућиване судовима да је велики број условних према безусловним осудама, што је резултирало смањењем условних осуда. Професор Кобе је истакао да је прави критеријум број опозваних условних осуда а не формално посматрани однос броја условних према безусловним осудама.

Др В. Г. Гучетић, савезни јавни тужилац, тежиште излагања је ставио на питање политике кривичног гоњења као сегмента криминалне политике. Он је подвукао значају улогу и допринос јавног тужилаштва у ублажавању могућих раскорака између постојећих друштвених односа и правних норми које одговарају друштвеним односима какви су били у тренутку када је норма донета. Док несугласност не исправи законодавац, значајну регулативну улогу има јавно тужилаштво, подвукао је др Гучетић. Он је указао да уставни и правни прописи не само да омогућавају јавном тужилаштву да води одређену политику кривичног гоњења, већ је то и њихова дужност која произилази из њихове функције. Тужилаштво је лимитирано законом који спречава сваку самовољу и субјективизам. Лимитирано је и тиме како друштво у датом тренутку цени друштвену опасност појединих радњи, истакао је савезни јавни тужилац.

Посебно интересно било је излагање др Гучетића о политици кривичног гоњења када је у питању политички криминалитет. Он је, полазећи од одређених категорија лица (они који су непријатељски расположени и користе сваку прилику да то испоље, они који су до тада били позитивни а негативно реаговање је последица неког њиховог личног незадовољства и лица без икаквог личног угледа, пијанци, пропалице и сл.) указао на критеријуме о којима треба водити рачуна приликом оцене да ли је у питању кривично дело или прекршај.

Код питања декриминализације појединих вербалних деликата, др Гучетић је нагласио да, када је у питању вербални атак на братство и јединство, постоји велики степен друштвене опасности и да у нашим условима још увек не може бити говора о декриминализацији ових деликата.

Др З. Шепаровић, професор Правног факултета у Загребу, своју дискусију је започео критиком самога назива криминална политика и предложио, као адекватнији, термин политика спречавања и сузбијања криминалитета. Полазећи од ставова изнетих у реферату проф. Љ. Бавцона да је криминална политика део целокупне политике нашег друштва, др Шепаровић је своје излагање базирао на питањима шта је објект политике спречавања и сузбијања криминалитета, и које су правне мере у борби против криминалитета. Проф. Шепаровић је нагласио потребу проучавања која су све подручја у којима се кривична дела врше, што је предуслов за уклањање једностраности и деловања само у једном делу криминалитета. Он је посебно нагласио да се превише делује у репресији

а да се превенција запоставља. Проф. Шепаровић је посебно указао да се питању ресоцијализације код нас још увек не поклања пажња у оном степену у коме то питање заслужује.

Шпиро Вуковић, заменик јавног тужиоца СР Србије, своје излагање је посветио улози судова у остваривању казнене политике. Он је подвукао да је законитост у изрицању кривичних санкција предуслов реалне казнене политике. Закон пружа широкe могућности за индивидуализацију кривичних санкција, што никако не значи да судија може да спроводи неку своју, посебну индивидуализацију, истакао је Ш. Вуковић. Он се критички осврнуо на појаве у пракси да се код одмеравања казне изоставља, или само фрагментарно даје, оцена околности на које законодавац код одмеравања казне нарочито упућује. Такође је указао на недостатке појединих судских одлука из чијих се образложења не може видети да ли су се стекли услови за ублажавање казне. Најчешће се набрајају и сабирају околности без дубљег анализирања које би осветлиле конкретан случај, истакао је Ш. Вуковић.

Боривоје Никшић, судија Савезног суда, већи део свога излагања посветио је критичкој оцени извесних ставова изнетих у реферату проф. др Драгољуба Атанацковића „Казнена политика судова у СФРЈ”. Б. Никшић је изнео аргументе којима пориче закључке дате у реферату. Посебно је подвукао, да се из реферата не види који су подаци послужили проф. Атанацковићу приликом формирања критичких ставова о казненој политици судова у СФРЈ.

Др Фрањо Бачић, професор Правног факултета у Загребу, је у почетку излагања говорио о „багателним” кривичним делима. Он је навео да код нас још увек не постоје задовољавајућа решења на плану ових деликата. Постојеће одредбе у закону не дају довољно простора за превазилажење свих проблема који се у вези са овим постављају, и указао на извесна решења у иностраним правима.

Др Ф. Бачић је истакао да наше кривично законодавство треба да се развија полазећи од јединства нашег друштвено-политичког система и Уставног поретка. Исто тако, оно се мора развијати и јачати на концепту слободног и одговорног човека и грађанина.

Посебан део излагања проф. Бачић је посветио превентивној сфери у борби против криминалитета. У вези са тиме указао је да је у закону томе посвећена довољна пажња, али да то није и случај са судском праксом.

II

Други дан саветовања био је посвећен проблемима кривичног поступка са становишта праксе.

На тему „Притвор у кривичном поступку” референт је био др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине.

У почетку излагања, др Б. Петрић је нагласио да лишење слободе-притварање, задира у једно од основних и неприкосновених уставних

права човека и грађанина, право на слободу. Полазећи од значаја овога права, сасвим је разумљив став Устава и закона који детаљно и прецизно регулишу услове и могућности одређивања притвора. Закон о кривичном поступку детаљно регулише основе одређивања притвора, рокове трајања, а као посебно важно, предвиђа да се притвор као мера обезбеђења присуства окривљеног у кривичном поступку, може применити само ако се блажом мером не може остварити иста сврха. Заштита права човека на слободу остварена је и тиме што је незаконито притварање предвиђено као кривично дело у КЗ СФРЈ.

Полазећи од разлога због којих се одређује притвор, референт је посебне делове излагања посветио проблематици притвора као мере обезбеђења присуства окривљенога, притвора као превентивне мере, притвора као мере принуде, а такође, задржао се и на мерама сличним притвору.

У веома исцрпном излагању референт је обрадио сва значајна питања притвора и посебно указао на извесне недоречености у Закону које се могу одразити на рад органа који Закон примењују.

Први део излагања др Б. Петрић је посветио притвору као мери обезбеђења присуства окривљеног, како у редовном поступку, скраћеном поступку, поступку према малолетницима, тако и у поступку екстрадиције.

Код излагања о притвору у редовном поступку, др Петрић је изложио значајна питања у вези са овлашћењима органа унутрашњих послова да одређују притвор. У закључку излагања по овоме питању, он је оценио да је пракса потврдила оправданост ове мере, и да органи унутрашњих послова користе своја овлашћења у границама закона.

У погледу притвора у току истраге, др Б. Петрић је подвукао да у пракси није довољно поштована интенција законодавца који је дао могућност да се не одреди притвор у случају из чл. 191 ст. 1, ако околности указују да се ради о случају у коме се применом одредби чл. 42 ст. 1 КЗ СФРЈ, може изрећи блажа казна. Референт се критички осврнуо на устаљену праксу да се и у овим случајевима одређује притвор, без испитивања могућности примене чл. 42 ст. 1 КЗ СФРЈ, и указао на начин превазилажења овога недостатка.

Др Б. Петрић је указао на потребу превазилажења субјективних слабости које утичу на рокове трајања притвора, и истакао да предмете код којих је окривљени у притвору треба решавати са нарочитом хитношћу.

Посебан део излагања референт је посветио обезбеђењу присуства оптуженог на главном претресу. Како је у ЗКП унето више новина чији је циљ да поступак учине ефикаснијим и да га убрзају, то притвор у овоме случају има посебну улогу. Тако чл. 300 ст. 2 ЗКП-а предвиђа да се према оптуженом који очигледно избегава да дође на главни претрес може одредити притвор. Референт се посебно осврнуо на недореченост закона у томе шта обухвата израз „очигледно избегава“, а и судска пракса није ту дала детаљнија и шира решења. Изузетак је ситуација када оптужени дође на главни претрес у алкохолисаном стању што се сматра

„очигледним избегавањем”, пошто није довољно само физичко присуство већ и способност да прати главни претрес.

Код излагања проблематике притвора након изрицања првостепене пресуде, референт је посебно указао на питање да ли се време проведено у притвору пре изрицања казне, која повлачи обавезан притвор, може обрачунати, па обавезност притвора ценити према остатку казне коју оптужени још треба да изржи. Др Б. Петрић је истакао да интенцији законодавца не одговара ово урачунавање притвора, и да је став судске праксе по овоме питању исправан.

Посебни делови излагања били су о притвору у другостепеном поступку и поступку пред судом трећег степена.

Говорећи о притвору у скраћеном поступку, референт се задржао на трајању притвора, основима одређивања притвора и говорио о сличностима и разликама.

Део излагања др Б. Петрића био је посвећен притвору у поступку према малолетницима. Поједине одредбе ЗКП-а које регулишу ову материју оценио је као шутре и недовољне и дао конкретне предлоге за отклањање тих недостатака.

Референт је говорио и о притвору у поступку екстрадиције и нагласио да одредбе ЗКП-а обезбеђују да се притвор одређује само када се не може блажим мерама обезбедити присуство странца пре доношења одлуке о издавању.

Други део излагања др Б. Петрић је посветио проблематици притвора као превентивне мере, и указао да се одређује због колузионе опасности, опасности од новог кривичног дела, опште превенције.

Трећи део излагања референт је посветио питањима притвора као мере принуде. Нагласио је да је примена притвора због одбијања издавања предмета и при неоснованом одбијању сведочења, стриктно ограничена, временски обрабача и предвиђена само када се новчаном казном не може остварити иста сврха.

Последњи део излагања био је посвећен мерама сличним притвору, за које је референт нагласио да фактички замењују притвор према малолетним и неурачуњљивим извршиоцима кривичних дела, али су блаже, искључују негативне последице које би притвор могао да остави на таква лица, и због тога више одговарају сврси.

Улога председника већа у новом кривичном поступку, била је тема у којој се као референт представио Обрад Џвијовић, председник Окружног суда у Београду.

Пошто је у уводном делу излагања указао који су то квалитети који су претпоставка за успешно обављање дужности судије уопште, а посебно председника већа, О. Џвијовић је нагласио да изменама и допунама ЗКП-а није битно промењен положај и улога председника већа, и подвукао које су то области у којима његова улога долази до пуног изражаја.

У томе смислу референт је посебне делове излагања посветио улози председника већа у припремама за главни претрес, току главног претреса,

изради судских одлука као и у другостепеном поступку, наглашавајући да су то фазе кривичног поступка у којима је његова активност најзначајнија. У вези са овим, О. Цвијовић се задржао на новинама у ЗКП-у

Референт је нарочито подвукао да је активност председника већа од непосредног значаја за ефикасност поступка и указао на новине у Закону којима је циљ убрзање кривичног поступка.

Обрад Цвијовић се посебно задржао на питањима која проистичу из могућности да и председник већа постави питање основаности и законитости оптужнице коју подиже оштећени као тужилац, на основу истраге која је спроведена по захтеву јавног тужиоца. Поред позитивних, изнете су и неке слабости ове могућности. Полазећи од тога да ће председник већа, по правилу, предлагати да веће испита основаност и законитост оптужнице само онда када је стекао убеђење да треба обуставити кривични поступак, референт је истакао да ће се слабости одредбе испољити у случају када веће заузме став да није основан захтев председника већа за обустављање кривичног поступка, и одлучи да се по поднетој оптужници одржи главни претрес. Поставља се питање изузећа председника већа од суђења на главном претресу. У вези са тим референт сматра да би било оправдано да се у овим случајевима председник већа изузме од даљег поступања по томе предмету.

Указујући на нову одредбу (чл. 281 ст. 1 ЗКП) којом су проширена права председника већа да оцењује које сведоке и вештаке треба позвати и саслушати на главном претресу, О. Цвијовић је истакао њен значај за убрзање и ефикасност кривичног поступка. Овакав значај има и одредба којом се обавезује председник већа да закаже главни претрес најкасније у року од два месеца од дана пријема оптужнице.

Пошто је подвукао значај који за законито и правилно вођење поступка има председник већа у руковођењу главним претресом, референт се задржао на најважнијим питањима тога руковођења.

Посебан део излагања О. Цвијовић је посветио улози председника већа у поступку доношења и израде пресуде. У вези са тиме, истакао је да ја претпоставка успешне израде пресуде прописно спроведен поступак на главном претресу и истинито утврђивање одлучних чињеница. Без тога је немогуће сачинити задовољавајуће образложење пресуде. Посебно је интересантан онај део излагања у коме је референт указао на правила која би могла користити приликом писања образложења првостепене пресуде, не претендујући, како је то подвукао, да понуди рецепт.

Завршни део излагања О. Цвијовић је посветио овлашћењима и дужностима председника већа у другостепеном поступку.

За закључак излагања О. Цвијовића сматрамо да треба нагласити речи које је изрекао у уводу излагања, да од председника већа, пре свега у првостепеном поступку, у многоме зависи да ли ће бити остварено начело законитости прокламовано у чл. 181. Устава СФРЈ.

„Овлашћења органа унутрашњих послова при одређивању притвора по одредбама ЗКП-а”, била је тема излагања мр Дарка Лончаревића, заменика општинског јавног тужиоца у Загребу.

У уводном делу излагања референт је навео да су овлашћења органа унутрашњих послова при одређивању притвора претрпела више битних измена, и укратко их изложио.

Затим је указао на чл. 196 ЗКП-а према коме орган унутрашњих послова може у одређеним случајевима одредити притвор у трајању до три дана у предкривичној фази поступка а такође, може притвор до три дана одредити и у току истраге. Услови су: потреба да се утврди истовестност, провера алибија или је из других разлога потребно прикупити податке за вођење поступка, а постоји оправдана бојазан да ће то лице уништити трагове кривичног дела. Закон је регулисао и обавезу органа унутрашњих послова да о одређивању притвора обавести јавног тужиоца, односно истражног судију, а такође, предвиђена је и обавеза да се притворенику обезбеди стручна помоћ за израду жалбе. Пошто је указао на ове законске одредбе, мр Д. Лончаревић је своје излагање посветио неким актуелним питањима у вези са овим овлашћењима органа унутрашњих послова.

Једно од тих питања јесте и могућност да особа притворена по чл. 196 ЗКП-а узме браниоца. Референт је указао на различите ставове који су се по овом питању формирали.

Мр Д. Лончаревић се у даљем излагању критички осврнуо на извесне недоречености и контрадикторности у тексту Закона, за које је нагласио да су извор различитих тумачења и да их се, с тога, Закон мора у највећој мери клонити. Ту, пре свега, мисли на оне одредбе које се односе на могућност да органи унутрашњих послова одреде притвор и „из других разлога“ (пored разлога утврђивања идентитета и провера алибија).

Референт се критички осврнуо и на одредбу чл. 196 ст. 3 ЗКП-а која се односи на право притвореника да се жали на решење о притвору у року од 24 часа од када му је уручено решење. И у најбољим условима жалбени поступак може бити довршен по протеку рока од три дана, па се овима заштити права притвореника чини неефикасном, истакао је мр Лончаревић.

У посебном делу излагања он је, полазећи од одређених статистичких података, приказао како се ове одредбе којима су дата овлашћења органима унутрашњих послова да одреди притвор, примењују на подручју Окружног и Општинског суда у Загребу. Подаци се односе на 1977. годину.

Референт се критички осврнуо на извесне формално-техничке и садржинске пропусте којих има у примени прописа од стране органа унутрашњих послова и које треба отклонити. И поред тога, мр Дарко Лончаревић је у закључку излагања истакао да органи унутрашњих послова у потпуности следе интенцију законодавца и користе своја овлашћења изузетно, у случајевима када друга решења нису могућа.

На тему „Положај адвокатуре у друштву“ референти су били Бранислав Талупшковић, председник Основне адвокатске коморе у Београду и др Јован Вукчевић, адвокат у Београду.

Први део излагања референти су посветили одредбама Устава и закона на основу којих је конституисан одговарајући положај адвокатуре у друштву.

Посебан део односио се на питање места и улоге адвоката у кривичном поступку. Изречено је доста критичких примедби на појаве обезвређивања и ометања браниоца у обављању његове улоге у поступку. Са друге стране, референти су указали и на негативне појаве присутне код самих бранилаца, што у одређеној мери доприноси таквом ставу према њима. Самоуправна уставна адвокатура као друштвена служба има пута и начина да пронађе средства за потпуно активирање браниоца у поступку, истакнуто је у излагању референата.

Адвокатура има својих унутрашњих слабости и проблема, многе може да превазиђе сопственим напорима, а за поједине је потребан већи степен разумевања друштва, нагласили су референти. Затим су указали на неке негативне појаве које отежавају положај и рад бранилаца и zaloжили се за њихово отклањање.

На крају излагања референти су истакли да је адвокатура сарадник Устава и закона, и да, као такв, мора да се бори за човека, за његово право, јер је човек највећа вредност нашег друштва.

Питања покренута од стране референата била су повод веома плодне дискусије другог дана Саветовања.

Лудвиг Видмар, судија Окружног суда у Цељу, подржао је предлог мр Д. Лончаревића да се прецизирају одредбе ЗКП-а које се односе на овлашћења органа унутрашњих послова код одређивања притвора. Тежиште његове дискусије било је на правима притворенога и неким дилемама у вези са тиме.

Маркићевић Аранђел, председник суда из Младеновца, говорио је о положају оштећенога у покретању кривичног поступка.

Владимир Ракочевић, судија Окружног суда у Скопљу, своје излагање је посветио питању изнуђивања исказа од окривљенога и сведока у смислу ЗКП-а,

Хоџић Сеад, судија Општинског суда у Травнику, у дискусији је изнео нека питања притвора у скраћеном поступку.

Др Бранко Петрић, председник Врховног суда Војводине, говорио је о улози председника већа у кривичном поступку. Он је указао да је побијање пресуде због битне повреде закона, чиста грешка председника већа и, као што у привредним организацијама има шкарт робе, тако је оваква пресуда шкарт производ судије. Такође је указао и на значај улоге председника већа у кривичном поступку.

Професор П. Кобе је изнео да се слаже са критикама упућеним чл. 196 ЗКП-а, а такође, zaloжио се да се случајеви где је притвор продужен до крајње могуће границе, третирају као хитни. Говорећи о положају адвокатуре, др Кобе је подвукао да се слаже са ставовима референата да је адвокатура важан чинилац криминалне политике. Такође, слаже се и са тиме да су бројне тешкоће у њиховом раду. Међутим, не слаже се са оним деловима реферата где су неки појединачни случајеви

дигнути на степен општости. Такве генерализације су неприхватаљиве, било да се чине у позитивном или негативном смислу, нагласио је др Кобе.

Слободан Шошкић, адвокат из Београда, говорио је о положају браниоца у кривичном поступку. Сматра оправданим примедбе дате на реферат који је третирао ово питање. Посебан део излагања он је посветио кадровским проблемима који су присутни у адвокатури, и указао да и из овога проблема произилазе негативни односи према адвокатури.

Аркудински Павле, адвокат, такође је упутио критике референтима о положају адвокатури у друштву. Сматра недозвољеним да се из појединачних негативних појава изводе општи закључци. Непоштовање права окривљеног је изузетак, никако не појава, нагласио је П. Аркудински. Он је истакао да је сарадња на релацији суд—бранилац добра, негде боља, у неким срединама лошија, али је и на суду и на адвокатима да се залажу у правцу побољшања те сарадње.

Др Владимир Бајер, професор Правног факултета у Загребу говорио је о ефикасности судова у кривичном поступку и новим проблемима на подручју жалбе које је донео нови ЗКП.

Трећи дан Саветовања имао је пред собом задатак да укаже на најважније проблеме образовања кадрова за потребе кривичног поступка. У оквиру овога тематског подручја основни реферати су се односили на Питање образовања кадрова за кривично правосуђе на правним факултетима, образовање кадрова у систему друштвене самозаштите и на Проблеме допунског образовања правосудних кадрова на раду.

Први референт по овој изузетно актуелној и значајној тематици био је др Момчило Грубач, доцент Правног факултета у Новом Саду.

Др М. Грубач је као основна подвукао питања која знања, правна и ванправна, и у коме односу, правосудни кадар треба да стекне да би његово образовање одговарало захтевима позива којим се бави, и који су путеви за стицање таквог образовања. Он је указао на низ значајних момената који условљавају потребу за све ширим знањима из разних области, пре свега, правне логике, криминалистике, судске психологије итд. Оно што је референт посебно истакао јесте нова друштвена функција коју, поред класичне функције суђења, има суд. Она се састоји у праћењу и проучавању друштвених односа и појава од интереса за остваривање датих функција, и у давању скупштинама друштвено-политичких заједница и другим органима, предлога за спречавање друштвено опасних и штетних појава, у циљу јачања законитости, друштвене одговорности и социјалистичког морала. Ова сложена функција претпоставља посебна знања и оспособљеност правосудног кадра, нагласио је др Грубач.

Посебан део излагања, референт је посветио средствима путем којих је могуће остварити шире образовање кадрова у правосуђу. У првом реду, подвлачи да су у заблуди они који сматрају да се потпуна стручност стиче само студирањем на правним факултетима. У образовању правосудног кадра студирање је само прва, никако не једина и завршна фаза. Циљ универзитетске наставе је да створи критичан и

отворен ум који заснива свој суд на доказима, способан да мисли јасно и самостално и да сам стиче даља знања, а не да створи стручњака који потпуно познаје област за коју се припрема, истакао је др М. Грубач. Многобројна и разноврсна знања која су претпоставка успешног обављања правосудних функција, не стичу се у довољном обиму у току студија. Посебан проблем је различита стручна спрема која се у овој области стиче на разним факултетима у нашој земљи.

Полазећи од стања наставних програма на појединим факултетима код нас, референт је истакао да се одређени напредак уочава, али да још увек образовање правника није у складу са потребама правосуђа. Затим је указао на извесне проблеме који се постављају када је реч о усмеравању, специјализацији, у току студија. Свакако да се путем специјализације не могу решити сви проблеми образовања правосудних кадрова, али се могу свести на мању меру, указао је др М. Грубач.

Питања наставних програма кривично-правних дисциплина и повезивање факултетске наставе са праксом нису решени на задовољавајући начин, истакао је референт и указао које су предности овога повезивања и где су тешкоће у реализацији.

У закључку излагања, др М. Грубач је истакао да се процес образовања правосудних кадрова никако не може закључити факултетским школовањем, већ су неопходне нове форме и садржине после студија.

За сагледавање проблема и изналажење правих путева у образовању кадрова за правосуђе, корисно ће послужити идеје које су у својим излагањима изнели доцент Јордан Спасеки, директор центра за образовање кадрова за безбедност и друштвену самозаштиту „Елесије Поповски-Марко“ из Скопља, као и Владо Танце заменик републичког секретара за правосуђе и општу управу СР Словеније. Тема чијем су обрађивању веома исцрпно и аналитички приступили наведени референти, побудила је жив интерес и довела до садржајне и богате дискусије у којој су учествовали др Аленка Шелих, професор Правног факултета у Љубљани, мр А. Модли, директор завода за криминалистичка вештачења СУП-а Загреб, проф. др В. Бајер и проф. др Љ. Бавцон.

После завршне речи др Бранка Петрића XVI Саветовање Савеза удружења за кривично право и криминологију Југославије, завршило је са радом.

Љиљана Дороњски